

Harra Karsten Hoydal landsstýrismaður

Grein tygara móti mæri í »14. Sept.« í dag bar tygum fram í dags ljósið og avdúkar tygum sjónskliga, kanska serliga sjónskt og vaksandi í okkara eygum, sum fegin vilja seta landsstýrismannin sum tann, ið ein, hvør ið hann so er, vinur ella fíggingi, kennir seg vissan um er reinförur og ber sannleikans skjöldur á lofti sær til verju og øðrum til fyrmyndar.

Sleipistöðarmálið á Tvøroyri er eitt mál, sum so nógvir kenna út í æsir.

Í hesum máli er tað tí alt annað enn stuttligt fyrri tygara umdóm, at tygum bróta heilt oman av tygum til skammar.

Hvussu halda tygum, harra landsstýrismaður, tað fellur rudduligum monnum, tá ið tygum í stríði við sannleikan vilja siga fólki, at landsstýrið, ið eg var formaður í, hevði ábyrgdina fyrri, at stýrið fyrri »egnsudviklingsfonden« dryggjaði við víðgerð av málum, í hesum fori sleipistöðarmálinum á Tvøroyri?

Halda tygum veruliga, at tað fer at bera til yvir fyrri skilafólki at siga, at »egnsudviklingsfonden« liggur undir landsstýrinum? Tað er jú ikki so?

Duga tygum ikki at fata, at tygum við hesi gerð koma at standa heldur dálkaður og rívin í eygunum á teimum, ið eru fullkomuliga greið yvir, at landsstýrið og stýrið fyrri »egnsudviklingsfonden« eru fri hvørt av øðrum í øllum avgerðum og handlingum. Eitt annað er, at eitt vist samarbeiði er náttúrligt og kravt undir teimum ymsu lánivíðgerðum. Men her er avmarkað til upplýsandi ummæli og til við- ella mótmæli!

Hvat halda tygum, at »egnsudviklingsmennin« siga um tygum hesum víðvikjandi, tá ið teir frá tess formanni megu vita, at eg við tað sama, fyrstu ferð, teir vóru her uppi, yvir fyrri teimum so heitt sum yvirhøvur møguligt — uttan at landsstýrið hevði fingið nakra umsókn frá sleipistöðar stjórnini — ikki bara viðmælti, men trokkaði ógvuliga sterkt á, at tann tilætlaða nútíðansgerðin av sleipistöðini á Tvøroyri mátti verða millum teirra, ið fingu lán frá »egnsudviklingsfonden«, so brátt sœkt var um tilíkt?

Hvat halda tygum, hesir menn siga um tygum, tá ið tygum royndu at greiða fólki frá málinum soleiðis, at menn kunna halda meg ikki hava latist um vón til frama fyrri sleipistöðarmálið?

Hvat halda tygum, at menn, sum vita besked, meina um tygum, tá ið tygum skriva, sum um sleipistöðarmálið hevur ligið tvey ár í landsstýrinum, ið eg var formaður fyrri? Teir vita jú, at málið als ikki hevur verið í landsstýrinum hesi ár. Tað kom ikki í landsstýrið við umsókn — fyrr enn undir hesum landsstýrinum?

Hvi kroyja seg til tann hálsa sannleikan, at landsstýrið vildi ikki við fyrstu atlogu leggja umsóknina frá kommununi um lánlovi og veðhald fyrri sama lán uppá kr. 165.000 og um partapening frá lögtinginum uppá líka stóran pening, tí landsstýrið helt tað ikki bera til bæði at seta í og veðhalda fyrri lán til partapening til sama felag?

Hvi ikki siga tann fulla sann-

leika, ið er, at tað var fallið frá ynskinum um veðhald, tí við persónligari áheitan frá mær og Hemming Jespersen vildi Føroya Banki ganga við til at læna Frobíar sóknar kommunu kr. 165.000 at seta í sleipistöðina uttan at krevja lögtingsins veðhald?

Hvi ikki siga sannleikan, at hóast hetta varð tykkum harrum landsstýrismonnum Erlendi Paturssyni og tygum gjørt kunnugt, vildi kortini, hvørki tygum ella harra Erlendur Patursson ella lögmaðurin ella Niels Winther Poulsen leggja málið fyrri tingið við uppskoti um lánlovi til kommununa og um, at lögtingið skuldi seta 165.000 sum partapening í virkið? Hvi fjala hesum, tá ið tygum vilja greiða frá málinum?

Men so tók eg mær um reiggj sum lögtingsmaður fyrri Suðuroynna og fekk málið fyrri tingið!

Og sannleikin er, at landsstýrið ikki einans ikki á nakran hátt vildi leggja málið fyrri tingið, men tað var í øðini, tí aðrir gjørdur tað.

Hetta kunnu allir samförir menn vátta!

Og teir kunna víðari vátta, harra landsstýrismaður, at eingin tjóðveldisráðgjafi í landsstýrinum, ikki ein tann einasti fólkalokksmaður ella nakar gamla sjálfstýrismaður ella frambrúðslagsmaðurin — Kjartan Mohr — greiddi atkvoðu fyrri uppskotinum um lánlovi til Frobíar sóknar kommunu og lögtingsins íseting av partapeningi í virkið.

Ikki bara tað, at teir ikki greiddu atkvoðu fyrri málinum, men leiðarinn fyrri sjálfstýrissamgonguni, harra lögmaður Hákun Djurhuus, gav ilt av sær, tí málið kortini varð samtykt av javnaðarmonnum, sambandsmonnum og nokrum tjóðveldismonnum!

Fyrri Tvøroyrar fólki og øllum teimum, sum vóru fyrri málinum, ber ikki til at dylja ella káva út yvir, at tað tók langa tíð hjá landsstýrinum at lýsa lögtingsins lógar-samtakt.

Og tað er vist monnum eingin loyna, at fyrri at fáa hesa landsstýrissins lýsing, mátti hitt kraftiga trúst frá athugaðum koma til!

Hetta drák og henda andstöða tarnaði málinum mikið til skaða fyrri Tvøroyrar fólki!

Hvør ið hevði givið málinum ringt ummæli ella ringt viðmæli til handilsmálaráðið, veit eg ikki. Men eitt tilíkt var við at fella málið, hevði veruliga felt tað, um eg sum fólkatingsmaður ikki hevði fregnast eftir, hvussu málinum gekst og harvið fekk at vita, hvussu til stóð, og um eg ikki so hevði gjørt vörð í sjógvinn, málinum til frama.

Meg undrar, harra Karsten Hoydal, landsstýrismaður, at tygum hetta tygum at nerta við, at landsstýrið — uttan minst heimild — í stríð við lögtingsins samtykt loyvdi sær at treyta lögtingsins og kommununnar partapeningin við, at hvørki kommunar peningur ella landsstýrissins peningur uppá til-samans kr. 330.000 skuldi hava nakran atkvoðurett, hóast hesin parturin av partapeninginum var reinur meirluti og soleiðis átti mest at siga, hvat ið allir menn á Tvøroyri, sum eg hava hoyrt talað um sleipistöðarmálið, hildu vera rætt og neyðugt, tí tað kann ikki av-sannast, at einki virki hevur verið verri stýrt og umsitit enn á Færøernes Ophalingsbedding á Tvøroyri seinastu árin.

Eg segði onga heimild, tí í lögtingsins samtykt vóru ongar serligar treytir settar, sum skerdur vanligan partapeningsrætt, harundir atkvoðurett í mun til partapenings-hæddina.

Landsstýrið hevur so sanniliga ikki loyvi at broyta tingsins samtykt!

Tað fellur mær, harra landsstýrismaður, ófatiligt, at tygum við hvørt leika við demokratiskari talu og loyva tygum at finnst at t. d. fólka flokkska sambandska landsstýrinum, tí tað tók stóðu í málum frá ríkisstýrinum uttan at leggja tey fyrri lögtingið, tá ið tygum kunnu vera við til eina tilíka harðræðis- og einræðisgerð sum hana ikki at halda lögtingsins samtyktir, og tá ið tygum enná gera hetta við so lágum »motivum« sum ein av tygara partamonnum vildi vera við uppi í tinginum, tá ið hann í sinnismuni segði gott fyrri illgerðini, tí eg skuldi ikki við javnaðarmonnum minum nakran tíð fáa nakað orð at siga víðvikjandi sleipistöðini og hennara rakstri!

Hetta var ikki mín illgitan, men orð og útlekking av egna partamanni tygara!

I Kollafirði, tann 10. sept. 1966.

P. M. Dam.

Eru vit samríkis-menn bara fyrri peningin?

Um ikki, hví eru vit tað so?

Ofta verður kastað okkum samríkismonnum fyrri, at tað er peningurin, tann peningaligi fyrirumurin, sum liggur aftanfyrri samríkissskap okkara.

Og tað eru ikki bara teir erpnu loysingarmenninir, sum kasta við hesum, men eisini, og kanska ikki færri — danir, sum gera tað.

Men hetta er ikki so!

Tað er so ikki grundin hjá okkum javnaðarmonnum, sjálvt um vit víðganga og eru glaðir við tað, at peningaviðurskiftini, t. d. valuta-skipanin, sum vit hava, og tann líkvið lætti, vit fáa við staðins rindan av einum 45 milliónum til umsitningina og meiri enn annað-slikt sum lán til uppbygging av landi okkara og virkjum og fyrí-tokum, er av allarstørsta og beina-vegin livstreytandi týðningi fyrri okkum sum tann litla tjóðin, vit eru, og sum av litilleika sínum altíð vil vera skerd í sínum fíggarliga virkisliga og handilsliga lívi.

Tað er ikki so longu av teirri grund, at vit halda ikki, tá ið sam-an um verður tikið, at danir lata meira til okkara enn vit, um enn meiri umvegis enn beinleiðis, veita donum.

Okkara samríkissskapur við danir botnar í ásannanini, at felagsskapurin millum føroyingar og danir gevur so nógv fyrirumir í sær sjálvum fram um, at hvør verður fyrri seg, at tað er góðgerð móti Føroyum og føroyingum at verja henda samríkissskap á so frælsom grundarlagi sum stjórnskipanin av 23. mars 1948 gevur.

Eftir hesari skipan eiga báðir partar tað »generell« frælsi at av-gera, hvussu langt ein vil ganga á samríkis- eins og serræðis- ella sjálfstýrissvarinum.

Frælsari og friari og treytaleysari samvinnu- og samríkis- og serræðisviðurskiftir kann ein ikki ynska sær. Alt trúst, olli kúgan og allur harðskapur er burturi, og samvinnu- og sjálfstýrissavgerðir verður tíkin í fullari javnvág og samsvarandi mannsins egna og fria vilja.

Vit kunnu taka nokur dømi til fullgott prógv av sannleikanum:

Vit hava borið við týðningin av at hava felags valuta og eina valuta skipan sum ta, vit hava við Dan-mark.

Tað vil væl altíð verða so, sum tað er í dag, at eitt so litit fólki, ið er so eintáttað í vinnulivinum sum føroyingar, verður altíð at verða sterkt avmarkað í marknaðarlondum og harav í fremmandari valuta ella gjaldoyri. Og sum víður skiftini eru, kann ein einans keypa í tí landi, hvørs gjaldoyra ein hevur vunnit.

Vit vildu so statt, um ikki onnur skipan var fyrri nýtsluni av okkara vunnna peningi, bara kunna keypt í teimum londum, har ið vit høvdu høvi at selja okkara framleiðslu-vörur.

skan skúlaskep sum seinasta landsstýri og JAVNAÐARFLOKK-URIN.

Men nú hava vit ta skipan við danska tjóðarbankan, at vit altíð fyrri okkara pening kunnu keypa fremmenda valutu til at handla í einum og hvørjum landi, har ið vit kunna fáa vörurnar billigast og bestar.

Hetta, altíð at kunna fara hagar, ið vit vilja og keypa, sum okkum stendur hugur á og peningur er til, er ein veldugur fyrirumir, vit hava framum flestu tjóðir. Tað er ein víðisríklig tálur í okkara livs-sfrælsi.

Henda frælsistáttin hava vit vunnit í samríkissskapinum við Dan mark. Vit hava vunnit hann móti fullum endurgjaldi, tað er rætt. Men hann er so mikið víðisríkligari! Av okkara litilleika er okkara brúk ikki so stórt, at tað ger minsta órógv í gjaldoyriviðurskiftini hjá donum. Teir fáa avlopið hjá okkum í tí gjaldoyri, sum vit fáa meiri av, enn vit hava brúk fyrri at keypa í avvarandi landi.

Hvat hevur tað t. d. ikki at týða fyrri okkum, at vit hava somu at-støður og fyrirumir víðvikjandi øll-um skúlaskep og lærðomi sum danir, og hóast tað ikki fellur væl, so skal tað sigast, at lærðomurin í føroyskum og donskum hóar væl saman, tí hesi bæði málini saman eru einki minni enn lykilin til allar norðurlandskar mentunarkeldur. Hetta verður ikki sagt til minkingar um føroyskt. Tvorturimóti! Tað ber á borði til heiðurs fyrri føroyskt sum mentunarmál. Ja, til so stóran heiður, at hjá dana, sum vil duga at skilja øll norðurlandsk mál — og tað eru nógvir tilíkir — liggur tað nær at fara at læra seg føroyskt fyrri at koma í somu fyrirumarstöðu sum føroyingar at eiga lykilin til alla norðurlanda mentun.

Tað er so sanniliga ikki tí, at vit ikki tora at »fornerma« danir, sum Regin Joensen, okkara vinur, heldur, at vit siga so donskum sum føroyskum máli til víðurkenningar. Og hvi skulu vit, Regin, tora »at fornerma«. Tað er eitt lógið dirvi. At fornerma, er væl at gera órætt móti einum. Tað dirvi eigur eingin maður at hava. Sannleikin og veruleik-an skylda allir at víðganga. Hann, sum verður firtin av honum, er ikki mætari enn hann, sum ger einum órætt ella »fornermar« ein. Tilíkar hevur eingin rættur javnaðar-maður hug at, eira, dana ella fransa ella hvør ið tað nú er.

Hvat hevur felags bú- og virkis-rættur innan fyrri tað danska ríkið frá Tule til syðsta part av Dan-mark ikki at týða fyrri okkum.

Huga bara um okkara fyrirumir framum aðrar tjóðir í fiskiskapi upp við Grønland!

Hvor fiskimaður í Føroyum í dag vildi fagnað boðskapinum um, at vit við loysing frá Danmark ella úr samríkissskapi við danir høvdu givið frá okkum øll serstættandi til arbeiðis og veiðu í Grønlandi, ser-rættandi í mun til tær fremmandu tjóðirnar?

Teir mundu verið fáir, um nak-ar fanst!

(Framhald á 8. síðu)

STUDENTASKÚLIN

EINGIN skúla má hava verið so illa fyrri við holum sum studenta skúlin, alt síðani hann byrjaði trokkað á at fáa onnur holi.

Tað var ein framúr skomm, at landsins lærðasti skúli — hin nær-um einasti føroyski skúlin — skuldi húsast í einum gomlum privathúsum — einum sethúsum. Tó at hatta mundi vera á-sannað av øllum, var veruliga einki gjørt fyrri at bota um hesi víður-skifti av teimum landsstýrinum, ið sitið høvdu undan landsstýrinum, har P. M. Dam gjørdist lögmaður.

- * Við landsstýrisskiftinum í 1959
- * kom vend í — og tað var vend
- * ið munandi. Landsstýrið skar
- * gjøgnum — útvegaði hin neyð-
- * aga peningin og fór undir at
- * byggja skúlabýin í Hoydolum.

Hetta var framstíg við lit, ongar-tíð áður vóru slíkar sømdir vistar hesum skúla — og tað er ivasamt, um nakað stórvægis hevði verið gjørt enn, um vit ikki fingu eitt landsstýri undir javnaðarleiðslu.

Einki landsstýri og eingin flokk-ur hava gjørt so nógv fyrri føroy-